

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Program de dezvoltare a abilităților de viață prin șah

GHID DE IMPLEMENTARE

Pachet de servicii
pentru copii

partenerii a finanțării și implementării
CREST
crest-center.org

Site
ASOCIAȚIA ȘTEA

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

CONȚINUTUL ACESTUI MATERIAL NU REPREZINTĂ ÎN MOD NECESAR POZIȚIA OFICIALĂ A UNIUNII EUROPENE

**CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

Acest ghid de implementare a „Programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah a fost elaborat în cadrul proiectului "CHESSE START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277. Proiectul este implementat în cadrul Programului Interreg V-A România-Ungaria, AP6 - Promovarea cooperării transfrontaliere între instituții și cetățeni (Cooperarea instituțiilor și comunităților), Obiectiv specific SO11/b Intensificarea cooperării transfrontaliere durabile a instituțiilor și comunităților, și este finanțat de Uniunea Europeană, prin Fondul European de Dezvoltare Regională și cofinanțat de statele partenere în program, România și Ungaria.

Echipele care au contribuit la realizarea acestui manual:

Cristina-Maria Bala, Asistent social, Asociația STEA
Mirela-Mihaela Molnar, Asistent social, Asociația Stea
Katalin Gabris, Asistent social, Asociația Stea
Andrea Kazamer, sociolog, Asociația CREST
Zoltan Pall, Instructor de șah, Asociația CREST
Katalin Mátyás, Pedagog, Club Sportiv DAVID
Pál Morvai, Instructor de șah, Club Sportiv DAVID
Dezso Zrinzski, Instructor de șah, Club Sportiv DAVID
Janos Bekesi, Instructor de șah, Club Sportiv DAVID
Gergo Giraszin, Instructor de șah, Club Sportiv DAVID

Proiectul a reunit 3 organizații neguvernamentale din Satu Mare și Nyiregyhaza, care lucrează cu copiii din comunități marginalizate de romi, susținând creșterea capacității acestora de a dezvolta soluții inovatoare la problemele similare cu care se confruntă.

Parteneriatul creat a dezvoltat oportunitățile de incluziune socială a copiilor din grupuri vulnerabile în zona transfrontalieră folosind șahul atât ca instrument de dezvoltare personală, cât și ca mijloc de a crea oportunități de interacțiune pozitivă cu alți membri ai comunităților, susținând astfel incluziunea și contribuind la reducerea discriminării.

Decembrie 2019

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

CUPRINS

Context.....	4
Programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah.....	5
Metodologia abordată în dezvoltarea abilităților de viață.....	11
Pasul 1. Admiterea în program	16
Pasul 2. Evaluarea complexă a nevoilor de dezvoltare a abilităților de viață	17
Pasul 3. Planificarea intervenției	23
Pasul 4. Implementare și monitorizarea	28
Rezultatele implementării programului.....	29
Concluzii și recomandări.....	35
Bibliografie	37
Anexe	38

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

1. Context

Proiectul transfrontalier "CHESSE START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277, a implicat experți ai 2 ONG-uri din Satu Mare cu vastă experiență în domeniul social și specialiști din domeniul șahului din cadrul unui club sportiv din Nyiregyhaza, într-un proces colaborativ având ca scop construirea și testarea în comun a unui program inovativ de dezvoltare a abilităților de viață a copiilor folosind ca element central potențialul enorm al jocului de șah. În jurul acestuia, o serie de activități comune complementare (cursuri, antrenamente și competiții internaționale de șah, activități culturale, tabără, workshopuri și conferințe) au întărit cooperarea cetățenilor din regiunea transfrontalieră.

Rezultate așteptate:

Prin intermediul acestui proiect :

- reprezentanți ai 3 ONG-uri și-au dezvoltat abilitățile de predare a șahului la copii și au dobândit importante competențe de implementare a programelor de dezvoltare a abilităților de viață la copii, folosind șahul ca element central
- 100 de copii dintre care cel puțin 70% proveniți din medii defavorizate au beneficiat de serviciile sociale inovative dezvoltate prin proiect, atingând rezultate măsurabile în ceea ce privește dezvoltarea personală și a abilităților de viață, dar și creșterea stimei de sine

Proiectul promovează oportunități egale pentru toți copiii și luptă împotriva discriminării celor din grupuri vulnerabile oferind oportunități concrete de reducerea a decalajelor în ceea ce privește stima de sine și abilitățile de viață ale copiilor din diferite medii sociale.

Partnerii urmăresc ca programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah, construit și testat prin intermediul acestui proiect să aibă un potențial mare de replicare fiind diseminat ca model de bună practică în intervenția cu copiii din grupuri vulnerabile.

Inovația dezvoltată

- Folosirea potențialului enorm al șahului de dezvoltare a abilităților copiilor, ca element central pe care se construiește un model de intervenție axat pe creșterea stimei de sine și susținerea incluziunii sociale a copiilor din comunități marginalizate ;

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

- Stabilirea unui parteneriat transfrontalier între ONG-uri furnizoare de servicii sociale și cluburi sportive de șah care își pun la comun cunoștințele, abilitățile și experiența pentru a găsi soluții la probleme comune ce afectează comunitățile din care fac parte: inechitățile existente între oportunitățile de dezvoltare pe care le au copiii din medii defavorizate și ceilalți copii și probleme grave de discriminare care afectează șansele de incluziune socială a acestor copii ;
- Crearea de oportunități concrete de interacțiune pozitivă prin sport între membrii comunităților și persoanele vulnerabile, contribuind astfel la schimbarea mentalităților ancorate încă în stereotipuri negative despre oamenii din comunitățile marginalizate, îndeosebi cele de romi.

Programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah

Misiunea programului este prevenirea abandonului școlar sub diferitele sale forme, a marginalizării și a instituționalizării copiilor (a separării acestora de părinți și familie) prin asigurarea unor activități educative, sportive, de consiliere, recreative și de socializare menite să sprijine însușirea și dobândirea unor deprinderi și abilități de viață pentru dezvoltare armonioasă și o viață independentă.

Scopul programului este asigurarea unui cadru de activități regulate ce răspund în mod adecvat nevoilor copiilor privind dezvoltarea personală și a abilităților de viață susținând prin metode de educație non-formală și informală motivația lor pentru educație, școlarizare și incluziune socială.

Obiectivele specifice ale programului sunt :

- Creșterea stimei de sine a beneficiarilor
- Dezvoltarea abilităților de viață a beneficiarilor cu accent pe următoarele tipuri de abilități
 - Abilități cognitive și de învățare (memorie, atenție, logică, strategie, rezolvare de probleme)
 - Abilități sociale și de relaționare (cu adulți, cu ceilalți copii), cooperare și muncă în echipă
 - Abilități emoționale (gestiunea emoțiilor)
 - Abilități de viață independentă și autonomie

Creșterea motivației pentru incluziune școlară și incluziune socială a beneficiarilor

Beneficiari

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESS START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

În cadrul proiectului "CHESS START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277, grupul țintă pentru programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah a fost format din 100 de copii (50 din România și 50 din Ungaria) aceștia fiind implicați în antrenamente de șah și activități complementare realizate cu regularitate în centrele partenerilor, activități, antrenamente și competiții comune de șah, tabără de șah și competiții internaționale de șah. Este vorba despre copii care beneficiază de servicii sociale în cadrul centrului de zi al Asociației STEA și la Clubul Sportiv DAVID, 70% din grupul țintă fiind compus din copii proveniți din comunități de Romi vulnerabile, atât în Nyiregyhaza, cât și în Satu Mare și persoane din cadrul organizațiilor partenere implicate în serviciile organizațiilor.

Nevoi identificate

Programul abordează provocări comune identificate în zona transfrontalieră, în special în ceea ce privește lipsa de acces a copiilor din comunitățile marginalizate la oportunitățile de educație și dezvoltare care le-ar permite să dobândească cunoștințele de care au nevoie pentru a ieși din cercul vicios al sărăciei. Este necesară o intervenție intensivă pentru dezvoltarea abilităților de viață ale copiilor vulnerabili și îmbunătățirea stimei de sine (îmbunătățirea abilităților sociale, dezvoltarea abilităților de comunicare interpersonală, creșterea sociabilității, dezvoltarea autoacceptării și îmbunătățirea conștiinței de sine, cunoașterea de sine etc.).

Folosirea jocului de șah pentru dezvoltarea abilităților de viață

Să învețe copiii șah nu este o finalitate în sine. Jocul de șah este doar un mijloc care ne facilitează calea spre a atinge scopul educativ pe care îl urmărim, și anume acela de a le dezvolta abilitățile de viață de care ei au atât de mare nevoie pentru buna lor incluziune socială.

Totodată, șahul este un excelent suport pentru creșterea stimei de sine a copiilor și ne permite să îi implicăm într-un program regulat de activități care îi motivează și care tocmai de aceea creează cadrul propice pentru dezvoltarea unor importante abilități de viață. Copiii se antrenează pentru a deveni mai buni la șah pentru că acest sport le trezește interesul și îi face să își dorească să progreseze, iar într-un mod cât se poate de natural, ei învață și exersează o serie de deprinderi utile pentru fi capabili să interacționeze pozitiv în grup și în societate.

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

pentru a forma și informa
CREST
crest-center.org

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Beneficiile jocului de șah pe care se bazează acest program

La nivel mondial este recunoscut faptul că beneficiile și avantajele în dezvoltarea intelectuală a copiilor sunt imense astfel încât aproape 30 de țări (Belgia, Canada, Statele Unite, Rusia, China, Venezuela, etc...) au ajuns să introducă acest sport al minții în programa școlară.

Unul dintre cele mai importante atuuri este creșterea capacității de **atenție și concentrare**. Șahul implică atenția la orice mișcare a adversarului pentru a putea gândi strategia și mutarea următoare.

Copiii sunt stimulați să **gândească logic** la fiecare mișcare, să prevadă răspunsul adversarului și să realizeze în minte o **strategie**. Ei își dezvoltă astfel **capacitatea de a gândi înainte de a acționa**, de a **analiza critic** posibilele efecte ale diferitelor alternative de acțiune pe care le au, ceea ce îi va ajuta enorm la maturitate dezvoltându-le **abilitățile de rezolvare de probleme**.

Șahul învață copiii să **fie atenți la detalii** dar să nu se piardă în acestea, trebuind în mod permanent să **aibă în vedere și imaginea de ansamblu** pentru a putea să analizeze în avans posibilele mutări ale partenerului de joc.

Șahul **dezvoltă memoria** la copii prin stimulii vizuali pe care îi oferă tabla și piesele de șah care îi ajută să rețină mișcărilor adversarilor. De asemenea, învățând anumite scheme de joc pe care sunt apoi puși în situația de a le aplica în contexte diferite, acest joc le stimulează **capacitatea de a gândi independent și creativitatea**.

Șahul cultivă **simțul responsabilității** la copii deoarece prin regulile sale stricte pe care aceștia sunt obligați să le respecte, ei învață să își asume alegerile și strategiile pe care le adoptă și devin responsabili pentru felul în care decurge jocul. Acestea sunt experiențe prețioase care îi vor ajuta pe viitor atunci când vor fi puși în situații de **a lua decizii** și de a-și asuma răspunderea pentru ele.

Nu în ultimul rând prin șah copii își dezvoltă **răbdarea și abilitățile de a interacționa pozitiv cu ceilalți**. Există o etichetă a acestui joc, cu niște reguli bine stabilite care le oferă copiilor posibilitatea de a lega prietenii.

Pentru copii, șahul reprezintă mult mai mult decât un joc. Există numeroase studii științifice [1] care susțin potențialul său în domeniul dezvoltării capacităților mentale, a aptitudinilor și a calităților copiilor și tinerilor, cu rezultate concrete în îmbunătățirea performanțelor școlare deoarece prin șah copiii :

- își cresc coeficientul de inteligență
- își îmbunătățesc capacitatea de concentrare
- își dezvoltă abilitățile matematice și gândirea logică, jucătorul aplicând principii strategice și analizând consecințele unor mutări

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

· sunt puși în situații practice pentru luarea de decizii rapide și corecte sub presiunea timpului, abilitate ce poate îmbunătăți performanțele la examenele școlare

· își dezvoltă abilitățile de gândire critică
· își exersează imaginația și creativitatea
· sunt inspirați să își dorească să se auto-perfecționeze și să fie perseverenți

· își dezvoltă spiritul de independenta, obligând jucătorul să ia decizii bazate numai pe propriul raționament

· învață importanța unei planificări flexibile, a concentrării și consecințelor propriilor decizii

· își dezvoltă încrederea în sine și imaginea de sine fără o supradimensionare a ego-ului, de vreme ce au satisfacții mai ales atunci când câștigă, dar în mod inevitabil învață și să piardă, asumându-și responsabilitatea pentru deciziile luate.

De asemenea, din punct de vedere psihosocial, ca mijloc de suport pentru realizarea unui program de dezvoltare a abilităților de viață, activitățile de șah oferă cadrul propice pentru creșterea:

Abilităților cognitive cu accent pe :

- abilitatea de a face față (coping) unor situații nesigure și complexe
- observarea contextului, extragerea și analiza de informații
- evaluarea de comportamente
- planificarea și luarea deciziilor

Abilităților de comunicare cu accent pe :

- abilitățile verbale și non-verbale necesare pentru a avea un comportament respectuos în diferite situații sociale, conformarea la regulile specifice jocului de șah
- răbdarea, ascultarea opiniilor celuilalt și argumentarea propriului punct de vedere

Abilități de relaționare și cooperare :

- dezvoltarea relațiilor cu cei din jur
- colaborarea și munca în echipă
- negocierea și rezolvarea conflictelor

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Abilități organizaționale și managementul resurselor:

- capacitatea de organizare
- planificare și strategie
- asumarea de responsabilități

Abilități de adaptare:

- căutarea de soluții noi și perseverența în situații dificile
- flexibilitate în situații schimbătoare

Principii de abordare a dezvoltării abilităților de viață la copii în cadrul programului

P1. O strategie de formare / educație bazată pe a motiva copilul să își dorească să învețe/să se schimbe are șanse mai mari de reușită decât una bazată doar pe constrângeri. Cea din urmă determină apariția unei rezistențe la schimbare, copilul investind energie pentru a găsi căi și a se opune schimbării, iar obiectivele imediate ale celui care educă sunt divergente cu cele ale învățatcelului.

P2. Maniera de abordare a copilului este cea de partener în procesul propriei sale dezvoltări. Cheia succesului și cea mai mare provocare a celui care educă este să reușească să stimuleze și să motiveze copilul, să-l facă să-și dorească să învețe, astfel încât obiectivele celor două părți să fie comune, sau cel puțin, să nu fie divergente (depinzând de vârsta și gradul de maturitate al copilului). De exemplu, dacă la copiii de vârstă mai mică, este normal ca aceștia să nu înțeleagă „ce este mai bine pentru viitorul lor” și să fie focalizați pe satisfacerea nevoilor și dorințelor lor imediate, la adolescenți se poate marja pe o strategie de responsabilizare a acestora, în acest caz finalitățile activităților educative fiind pe deplin partajate. Pentru asistenții sociali, acest mod de abordare este ușor de înțeles, făcând analogia cu principiile care ghidează procesul de intervenție la adulți, care se bazează pe faptul că este imperativ necesar să se ajungă ca obiectivele intervenției să fie comune pentru beneficiar și profesioniștii care îl sprijin. Vorba proverbului : „Nu poți să-i faci omului un bine fără voia lui”. Deci, cele două părți trebuie să ajungă la un consens în ceea ce privește scopul, obiectivele și modul de acțiune, pentru a lucra împreună, în aceeași direcție, astfel încât să obțină rezultatul și impactul urmărit.

P3. Este extrem de important să evaluăm în mod complex nevoile copilului, interesele și așteptările acestuia și să construim și să adaptăm în mod

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

continuu intervenția pentru a răspunde în mod adecvat acestora. Este mare nevoie de creativitate pentru a stimula copilul și a face față provocărilor specifice contextului care acționează asupra lui.

P4. Folosim metodele interactive și componente experiențiale care au potențialul dovedit de a crește performanțele copiilor: **strategii de învățare centrate pe copil**, care să răspundă stilurilor individuale de învățare; accent pe a ajuta copiii „să învețe cum să învețe”; dezvoltarea „competențelor-cheie”). În procesul de formare a abilităților de viață, copiii au nevoie de ocazii și de cadrul propice pentru a practica și a aplica deprinderile ce se doresc a fi învățate. Este foarte important să îi susținem să facă legătura între ceea ce învață în cadrul activităților educative și ceea ce se întâmplă în viața reală. Numai așa vor fi capabili cu adevărat să își dezvolte abilități pe care să ajungă le folosească în mod natural, în diverse situații în care vor fi puși în realitate.

P5. Stimularea, creșterea motivației pentru schimbare și educația pozitivă sunt câteva concepte foarte importante folosite pe deplin în dezvoltarea abilităților de viață și recomandate oricărui profesionist care lucrează cu copiii.

Educația pozitivă are la bază principiile psihologiei pozitive, care studiază calitățile și virtuțile care îi ajută pe oameni să evolueze pozitiv, să se dezvolte și să ducă o viață fericită. Principalele activități recomandate din această perspectivă sunt:

- identificarea și dezvoltarea punctelor forte;
- practicarea recunoștinței în relațiile cu cei din jur;
- vizualizarea și punerea în practică a celui mai bun „eu” posibil.

Principii care stau la baza implementării programului

Activitățile din cadrul programului se organizează cu respectarea principiilor generale care guvernează sistemul de asistență socială, precum și cu principiile specifice care stau la baza acordării serviciilor sociale prevăzute în legislația specifică, în convențiile internaționale ratificate prin lege și în celelalte acte internaționale în materie este parte, precum și în standardele minime de calitate aplicabile serviciilor sociale:

a) respectarea și promovarea cu prioritate a interesului persoanei beneficiare;

b) protejarea și promovarea drepturilor persoanelor beneficiare în ceea ce privește egalitatea de șanse și tratament, participarea egală, autodeterminarea,

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

autonomia și demnitatea personală și întreprinderea de acțiuni nediscriminatorii și pozitive cu privire la persoanele beneficiare;

c) asigurarea protecției împotriva abuzului și exploatării persoanei beneficiare;

d) deschiderea către comunitate;

e) asistarea persoanelor fără capacitate de exercițiu în realizarea și exercitarea drepturilor lor;

f) ascultarea opiniei persoanei beneficiare și luarea în considerare a acesteia, ținându-se cont, după caz, de vârsta și de gradul său de maturitate, de discernământ și capacitatea de exercițiu (în România, cu respectarea prevederilor Legii nr. 272/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Legii sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, republicată, etc.).

g) asigurarea unei asistențe individualizate și personalizate a persoanei beneficiare;

h) preocuparea permanentă pentru scurtarea perioadei de prestare a serviciilor, în baza potențialului și abilităților persoanei beneficiare de a trăi independent;

i) încurajarea inițiativelor individuale ale persoanelor beneficiare și a implicării active a acestora în soluționarea situațiilor de dificultate;

j) asigurarea unei intervenții profesionale, prin echipe pluridisciplinare;

k) asigurarea confidențialității și a eticii profesionale;

l) responsabilizarea membrilor familiei, reprezentanților legali cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor de întreținere;

m) primordialitatea responsabilității persoanei, familiei cu privire la dezvoltarea propriilor capacități de integrare socială și implicarea activă în soluționarea situațiilor de dificultate cu care se pot confrunta la un moment dat;

n) colaborarea cu serviciile publice de asistență socială și alți factori interesați.

Metodologia abordată în dezvoltarea abilităților de viață

Pornind de la câteva constatări de bază :

- Copilul învață prin joc
- Copilul învață prin a repeta ceea ce vede în jurul său
- Fiecare om este valoros, dar mulți nu conștientizează acest lucru, având nevoie de ajutor să-și descopere și să-și pună în valoare punctele forte

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

se construiesc strategii educaționale / de consiliere care să pună accentul în relația cu copiii pe dezvoltarea trăsăturilor care le asigură succesul și îi ajută să depășească situațiile dificile.

Rolul profesionistului care lucrează în domeniul dezvoltării abilităților de viață este acela de a sprijini copiii să identifice care dintre aceste trăsături îi caracterizează în mai mare măsură și de a-i încuraja să le aplice în viața de zi cu zi pentru a-și crește calitatea vieții.

Învățarea, adică dezvoltarea abilităților de viață, este preponderent o învățare experiențială.

Dezvoltarea abilităților de viață se bazează pe paradigma comportamental-cognitivă ce face transferul achizițiilor dobândite în mediul educativ către viața reală.

Ideea de bază este orientarea finalităților activităților educative și de consiliere înspre dimensiunile fundamentale ale existenței umane (a fi, a ști, a face, a conviețui) care dezvoltă setul abilităților de care omul contemporan are nevoie pentru a lua deciziile potrivite și a fi capabil să le pună în practică pentru a-și atinge aspirațiile cu privire la o viață de calitate.

Ciclul dezvoltării abilităților de viață

Pentru înțelegerea sa aprofundată, procesul dezvoltării abilităților de viață la copii, în programul de față ia în considerare două perspective:

- **Perspectiva programului**

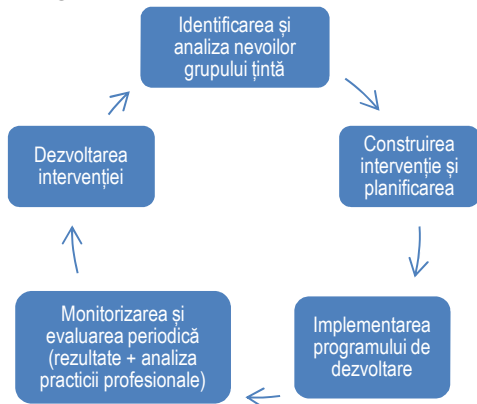

Fig. 1. Principalii pași ai realizării programului de dezvoltare a abilităților de viață

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

- **Perspectiva procesului de dezvoltare care are loc la nivelul copilului :**
 1. Evaluarea nevoilor și stabilirea obiectivelor (conștientizare la nivelul copilului în funcție de vârstă)
 2. Acumularea de cunoștințe despre abilitățile a căror dezvoltare este urmărită : conștientizare
 3. Înțelegerea modului de manifestare a abilității (comportamente observabile) : cunoaștere abstractă
 4. Exersarea practică a abilității în mediu protejat sub îndrumarea facilitatorului (crearea de situații în care copilul să aplice ceea ce cunoaște deja la nivel teoretic) : aplicare ghidată
 5. Folosirea cunoștințelor și a deprinderilor formate în contexte informale în spațiul educațional (în afara cadrului activităților organizate de facilitator) : aplicare spontană/de la sine în spațiu protejat
 6. Folosirea abilităților dobândite în situații de viață reală de zi cu zi, în afara contextului educațional

Niveluri de dezvoltare a abilităților de viață

Nivel de dezvoltare	Cum se manifestă
1. Conștientizare 2. Cunoaștere abstractă și înțelegere	Copilul acumulează informații și este capabil să identifice, să descrie și să ofere informații despre tema abordată
3. Cunoaștere practică	Copilul începe să aplice cunoștințele dobândite. Prezintă o anumită îndemânare în realizarea practică în cadrul unor situații create în mediul educativ
4. Capacitatea de a face	Copilul utilizează cunoștințele dobândite și în afara mediului educativ. Este capabil să demonstreze deprinderea în mod regulat fiind conștient de progresele sale

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Metodologia programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah

Pasul 1. Admiterea în program

1.1. Informarea grupurilor țintă

Primul pas în vederea începerii programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah în reprezintă informarea grupurilor țintă, potențiali beneficiari direcți ai activităților programului.

În cadrul proiectului transfrontalier "CHESSE START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277 grupul țintă pentru acest program este compus din 100 de copii (50 din România și 50 din Ungaria) copii care beneficiază de servicii sociale în cadrul centrului de zi al Asociației STEA și la Clubul Sportiv DAVID, 70% din grupul țintă fiind compus din copii proveniți din comunități de Romi vulnerabile, atât în Nyiregyhaza, cât și în Satu Mare și persoane din cadrul organizațiilor partenere implicate în serviciile organizațiilor. Având în vedere acest lucru la nivelul celor 3 parteneri ai proiectului s-au stabilit următoarele responsabilități privind selecția beneficiarilor:

- Asociația Stea a fost responsabilă de informarea și selecția beneficiarilor români din județul Satu Mare proveniți din medii sociale vulnerabile, fiind vorba de minim 35 de copii din comunitatea marginalizată de Romi din cartierul Sătmărel, care beneficiază de sprijinul Asociației Stea prin serviciile sociale de tip centru de zi menite să prevină riscul separării copiilor de părinți și să susțină incluziunea lor socială.
- Asociația Crest a fost responsabilă de informarea și selecția beneficiarilor români din județul Satu Mare care nu provin din medii sociale vulnerabile, fiind vorba de minim 15 copii din Satu Mare, interesați de jocul de șah și deschisi pentru a participa la activitățile proiectului menite să creeze oportunități pozitive de interacțiune directă între copii din medii defavorizate și alți copii din familii fără dificultăți sociale.
- David Sport Club a fost responsabil de informarea și selecția beneficiarilor maghiari, fiind vorba de 50 de copii care frecventează școlile Bethlen din Nyiregyhaza și Palasti din Magy, cu respectarea procentului de minim 70% dintre beneficiari care provind din comunități de Romi vulnerabile.

Fiecare din cele 3 organizații partenere a fost responsabilă de organizarea de întâlniri de informare a părinților copiilor din grupurile țintă după cum urmează :

- Copii din comunitatea marginalizată de Romi din Cartierul Sătmărel :
Asociația Stea

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

- Copii legitimați și nelegitimați ai cluburilor de șah din Satu Mare, elevi ai unor grădinițe și școli din Satu Mare participanți la activități opționale de șah (copii din medii non-vulnerabile) : Asociația Crest
- Elevi ai școlilor Bethlen din Nyiregyhaza și Palasti din Magy: David Sport Club

Informarea s-a realizat cel puțin pe cale verbală în cadrul unor întâlniri individuale sau de grup cu părinții copiilor din grupurile țintă mai sus menționate. Indiferent de tipul întâlnirilor (individuale sau de grup) personalul din cadrul programului a avut obligația de a asigura tuturor părinților acces egal la informare cu privire la oportunitățile oferite copiilor lor prin acest proiect, adaptând modul de transmitere a informațiilor la nevoile acestora pentru prevenirea oricărei forme de discriminare. De exemplu, informarea părinților analfabeți sau cu dificultăți grave de înțelegere a limbii române nu s-a făcut prin simpla înmânare a unui material informativ scris, ci personalul desemnat din cadrul organizației, responsabil de informare, a explicat verbal, pe înțelesul interlocutorului, toate informațiile necesare, asigurându-se că acesta a înțeles mesajele transmise.

Informațiile transmise fiecărei persoane interesate din cadrul grupurilor țintă au cuprins cel puțin următoarele elemente:

- Misiunea, scopul și obiectivele programului
- Beneficiarii și criteriile de selecție
- Cadrul de derulare a programului : prezentarea proiectului transfrontalier
- Modul de organizare a programului, locația și activitățile propuse
- Aspecte de bază privind metodologia și principiile de intervenție
- Beneficiile pentru participanți și rezultatele așteptate
- Drepturile și obligațiile beneficiarului
- Durata programului și planificarea previzională
- Condiții și situații de încetare a accesului la program
- Modalități de contact ai responsabililor de program pentru a obține informații suplimentare
- Procedura de admitere în program
- Informații privind gestionarea datelor cu caracter personal (GDPR)

1.2. Solicitarea admiterii în program

Admiterea în programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah s-a făcut în baza solicitării scrise permise de la părintele / reprezentantul legal al copilului sau din partea altei persoane ce are în îngrijire copilul, cu acordul scris la părintele / responsabilului legal și a verificării existenței condițiilor și a oportunității participării la activitățile programului raportat la nevoile potențialului beneficiar, astfel încât să

**CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

existe oportunitatea atingerii rezultatelor așteptate în ceea ce privește dezvoltarea abilităților de viață.

Cererea de admitere în program (conform modelului din Anexa 1 la prezentul manual de proceduri) semnată de părinte/reprezentant legal a fost înregistrată de către personalul centrului în registrul de intrări/ieșiri al proiectului.

Cererea de admitere a fost preluată de către echipa multidisciplinară din cadrul proiectului care realizează activitățile necesare (evaluări inițiale) întocmirii dosarului de admitere în centru care conține documentele prezentate mai jos și formulează recomandări cu privire la decizia de admitere/respingere.

Părintele a depus la partenerul care i-a făcut informarea cererea de admitere în program completată și semnată.

1.3. Verificarea eligibilității solicitanților și evaluarea inițială

În baza cererii de admitere în program, în termen de maxim 20 de zile de la înregistrarea acesteia, echipa proiectului a realizat evaluarea respectării criteriilor de selecție:

- Copii cu vârste între 6 și 18 ani din comunitățile țintă,
- Dorința manifestată în scris a părintelui / reprezentantului legal pentru ca copilul să beneficieze de acest program
- Proveniența din medii sociale vulnerabile pentru minim 70% dintre beneficiari: situație socio-economică precară, nivel de trai scăzut, condiții materiale și educaționale precare, risc de abandon școlar; risc de instituționalizare, etc...
- Nevoile copilului evaluate preliminar de echipa din cadrul programului justifică oportunitatea implicării acestuia în program

Evaluarea în baza criteriilor de selecție a fost realizată de către un membru al echipei educative din cadrul proiectului prin interviuri cu copilul și părintele care a făcut cererea de admitere în program, fiind completat Referatul social, tipizat conform modelului din Anexa 2 la prezentul ghid. În caz de nevoie, pentru evaluarea situației de vulnerabilitate a copilului, evaluarea s-a realizat în timpul unor vizite la domiciliul acestuia, ce au permis observarea unor aspecte privind situația socio-economică a familiei. Personalul care a realizat evaluarea în baza criteriilor de selecție a completat referatul social conform modelului din Anexa 3 la prezentul manual de proceduri, prin care sunt înregistrate informații despre situația inițială și problemele care justifică necesitatea intervenției.

Observație: În urnaria situația de vulnerabilitate socială este atestată de către autoritățile locale și direcțiunea școlii, așadar nu a existat nevoia realizării referatului social.

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

1.4. Decizia de admitere

Decizia de admitere/respingere s-a luat de către managerul de proiect în baza analizei dosarului de admitere care conține recomandările personalului ce a evaluat oportunitatea intervenției prin analiza respectării criteriilor de admitere și corelarea nevoilor reale ale beneficiarului cu oferta de servicii a programului. Admiterea unui copil în programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah s-a făcut după aprobarea cererii de admitere și numai în condițiile semnării de către părinte / reprezentantul legal al unui contract de servicii sociale.

Decizia de admitere a ținut cont în mod obligatoriu și de existența locurilor disponibile în cadrul programului în momentul solicitării cu respectarea numărului de beneficiari prevăzuți în proiect. Înscrierile în program s-au făcut cu respectarea criteriilor de admitere și a principiului „primul venit, primul servit”.

Solicitările care au depășit capacitatea programului au fost înscrise într-o listă de așteptare.

Soluționarea cererii de admitere s-a realizat în termen de 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării solicitării. Echipa de proiect din cadrul fiecărui partener a fost responsabilă cu informarea părintelui / responsabilului legal cu privire la soluționarea cererii și stabilirea începerii intervenției, în cazul cererilor admise.

1.5. Lista de așteptare

Lista de așteptare este gestionată de către membrii echipei proiectului, în aceasta fiind înscrise toate solicitările care exced capacitatea de asistare a centrului. Dosarele se păstrează de către personalul programului, iar în momentul eliberării unui loc, solicitarea primă se reanalizează urmărindu-se reactualizarea evaluării.

Passul 2. Evaluarea complexă a nevoilor de dezvoltare a abilităților de viață

Evaluarea nevoilor de dezvoltare a abilităților de viață la copii este un proces complex, realizat pe tot parcursul implicării în program de către echipa pluridisciplinară care îl implementează. Aceasta pornește de la o evaluare inițială care stă la baza constuirii programului de intervenție cu obiective individualizate pentru fiecare copil și se repetă la intervale regulate prin evaluări realizate pe parcurs (evaluări trimestriale – care permit adaptarea intervenției în curs) și evaluare la sfârșitul perioadei de implementare care permite identificarea rezultatelor atinse și analiza procesului.

2.1. Evaluarea inițială

Primul pas în furnizarea programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah de la admiterea unui copil în program îl constituie identificarea aprofundată a

**CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

nevoilor acestuia în diferitele domenii de dezvoltare pe care se concentrează programul de intervenție, și anume:

- 1. Comportamentul copilului** (în situații obișnuite și în timpul activităților)
- 2. Dezvoltarea socială:** a) Relația cu adulții; b) Relația cu alți copii; c) Integrarea în grup; d) Înțelegerea și realizarea sarcinii; e) Viața emoțională; f) Alte observații
- 3. Maturitatea socială:** a) Gradul de independență; b) Realizarea sarcinii; c) Ritmul de muncă; d) Rezistența la frustrare (răspunsul la obstacole în activitate); e) Alte observații
- 4. Abilități cognitive și de învățare:** a) Atenție și memorie; b) Evaluarea poziției spațiale; c) Recunoașterea formelor geometrice; d) Coordonare ochi-mână; e) Sortare; f) Diferențierea formelor; g) Fundalul formelor; h) Viziune de ansamblu; i) Relația parte-întreg; j) Relația spațială

În cazul programului de față, echipa multidisciplinară a construit și a utilizat instrumentul de evaluare tipizat conform modelului din Anexa 3 la prezentul ghid.

Evaluarea inițială complexă, este realizată prin două principale metode de realizare a evaluării inițiale complexe a nevoilor copilului în funcție de tipul abilităților urmărite:

a) Evaluarea abilităților sociale, emoționale, relaționale și de autonomie personală

Principala metodă pentru realizarea evaluării abilităților din aceste categorii este observarea directă realizată de către membrii echipei de intervenție pe parcursul activităților realizate cu copiii și a momentelor informale dintre activități (pauze, deplasări, etc...) petrecute cu copiii. Principalul instrument folosit pentru aceasta este Grila de observație a copilului, conform modelului din Anexa 4 la prezentul ghid. Aceasta se completează de către echipa care a participat la activități, pentru fiecare copil în parte (individual), fiind realizată cât mai repede posibil după activitățile cu copiii (în aceeași zi sau ziua următoare), în cadrul unei ședințe de echipă în care se completează câte o fișă pentru fiecare copil observat. În prealabil, membrii echipei, și-au împărțit responsabilitățile de observare (fiecare observator a urmărit maxim 3 copii pe parcursul unei zile de activități). Pentru realizarea evaluării inițiale am stabilit observarea fiecărui copil în cadrul a minim 3 activități. Observațiile se referă mai ales la comportamentul copilului per ansamblu în ziua în care a avut loc observarea.

Punctajele obținute la cele 8 categorii de abilități urmărite sunt prelucrate cu ajutorul unui fișier excel având rubricile prezentate în exemplul de mai jos :

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

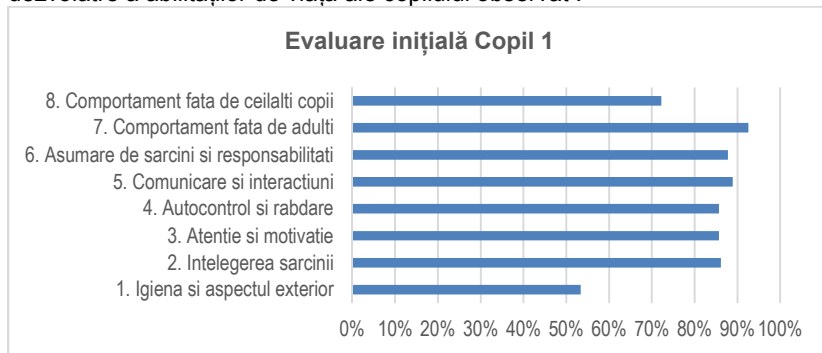

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Evaluare inițială Copil 1	Obs 1	Obs 2	Obs 3	Medie	Punctaj maxim	Rezultat obținut
1. Igiena si aspectul exterior	2	3	3	2.7	5	53%
2. Intelegerea sarcinii	11	10	10	10.3	12	86%
3. Atentie si motivatie	18	18	18	18.0	21	86%
4. Autocontrol si rabdare	17	19	18	18.0	21	86%
5. Comunicare si interactiuni	13	13	14	13.3	15	89%
6. Asumare de sarcini si responsabilitati	26	27	26	26.3	30	88%
7. Comportament fata de adulti	8	8	9	8.3	9	93%
8. Comportament fata de ceilalti copii	18	16	18	17.3	24	72%

Tab.2. Exemplu tabel centralizator evaluare inițială

Pe baza acestui tabel se realizează reprezentarea grafică a rezultatelor evaluării, permițând identificarea vizuală cu ușurință a principalele nevoi de dezvoltare a abilităților de viață ale copilului observat :

**CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

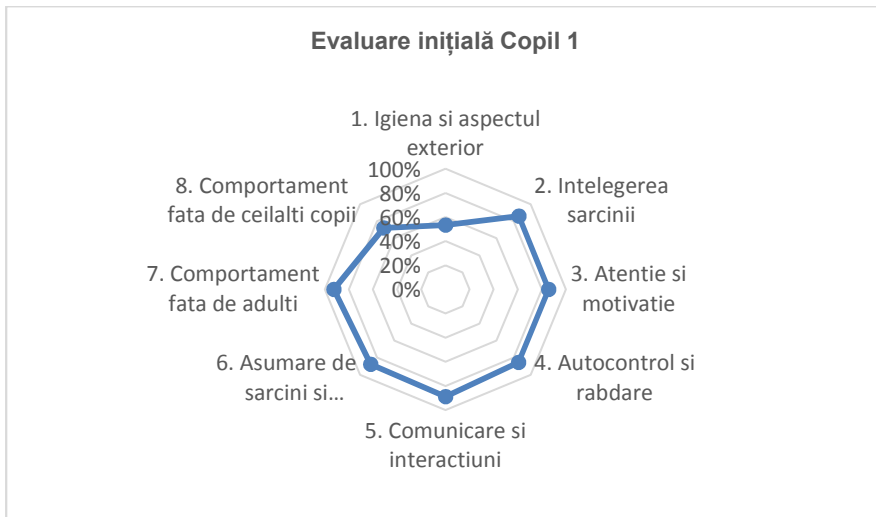

Fig.2. Reprezentare grafică evaluare inițială Copil 1

Acest pas se realizează pentru fiecare copil în parte, informațiile culese prin observare directă fiind folosite totodată pentru a completa părțile 1 – 3 din Fișa de evaluare a abilităților de viață (Anexa 3).

a) Evaluarea abilităților cognitive și de învățare

Pentru evaluarea abilităților cognitive (punctul 4 din Fișa de evaluare a abilităților de viață), echipa proiectului a decis să adopte modelele de teste standardizate aplicate în școlile din Ungaria în munca psihopedagogului de recuperare [2]. Aceste teste se aplică tuturor copiilor, conform indicațiilor din anexe în funcție de vârstă, la începutul programului și vor fi repetate la finalul acestuia măsurând evoluția.

2.2. Evaluarea trimestrială

Echipa de intervenție din cadrul programului centralizează punctajele notete în grilele de observație a copiilor (Anexa 3) completate după regula de minim 1 grilă / lună pentru fiecare copil și realizează evaluarea trimestrială a progreselor înregistrate de aceștia cu ajutorul unui formular electronic (excel) ce permite inclusiv ilustrarea grafică a tendinței de evoluție (evoluție, stagnare, involuție).

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Prima fișă a acestui instrument excel cuprinde analiza situației trimestriale pentru fiecare copil în parte prin grafice realizate pe baza următorului tip de tabel :

Evaluare trimestrul 1 Copil 1	Obs 1	Obs 2	Obs 3	Medie	Evoluție	Rezultat obținut
1. Igiena si aspectul exterior	2	3	4	3.0	+	60%
2. Intelegerea sarcinii	11	11	11	11.0	=	92%
3. Atentie si motivatie	18	18	18	18.0	=	86%
4. Autocontrol si rabdare	17	19	20	18.7	+	89%
5. Comunicare si interactiuni	13	13	15	13.7	+	91%
6. Asumare de sarcini si responsabilitati	26	27	26	26.3	=	88%
7. Comportament fata de adulti	8	8	9	8.3	+	93%
8. Comportament fata de ceilalti copii	18	24	22	21.3	+	89%

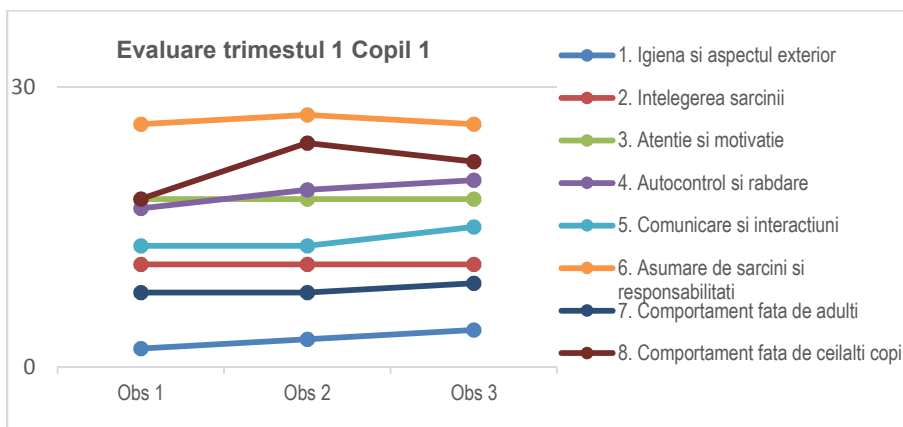

Fig.3. Exemplu de reprezentare grafică a unei evaluări trimestriale pentru un copil

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Cea de a doua fișă a acestui instrument excel cuprinde analiza trimestrială a informațiilor la nivelul întregului grup de beneficiari direcți. Aceasta se realizează cu ajutorul următoarelor tabele prezentate cu titlul de exemple :

Nume copil	Igiena si aspectul exterior	Intelegerea sarcinii	Atentie si motivatie	Auto-control si rabdare	Comunicare si interactiuni	Asumare de sarcini si responsabilitati	Comportament fata de adulti	Comportament fata de ceilalti copii	Număr categorii în progres (+)
	+	-	-	-	+	-	-	-	2
	-	=	-	=	+	+	+	+	4
	+	+	+	+	+	+	+	+	8
Total +	2	1	1	1	3	2	2	2	14
Total -	1	1	2	1	0	1	1	1	8
Total =	0	1	0	1	0	0	0	0	2

Tab.3. Exemplu tabel centralizator evaluare trimestrială a întregului grup

2.3. Evaluarea finală

La terminarea programului (12 luni) are loc evaluarea anuală care se realizează și ea pe cele două căi descrise la prezentarea evaluării inițiale. Pentru evaluarea dezvoltării abilităților cognitive și de învățare se aplică din nou testele (Anexele 5 – 18). Evaluarea abilităților de comunicare, relaționare, a abilităților emoționale, a abilităților de viață independentă, se face prin analiza informațiilor înregistrate prin intermediul grilelor de observație (minim 1 grilă completată pe lună pentru fiecare copil).

Informațiile se centralizează cu ajutorul unui instrument excel care regroupează informații privind evoluția înregistrată pentru fiecare copil pe tot anul. Acesta facilitează analiza datelor, permițând realizarea unor grafice ce pun în evidență schimbările apărute la nivelul fiecărui beneficiar al programului :

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

CHESS START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

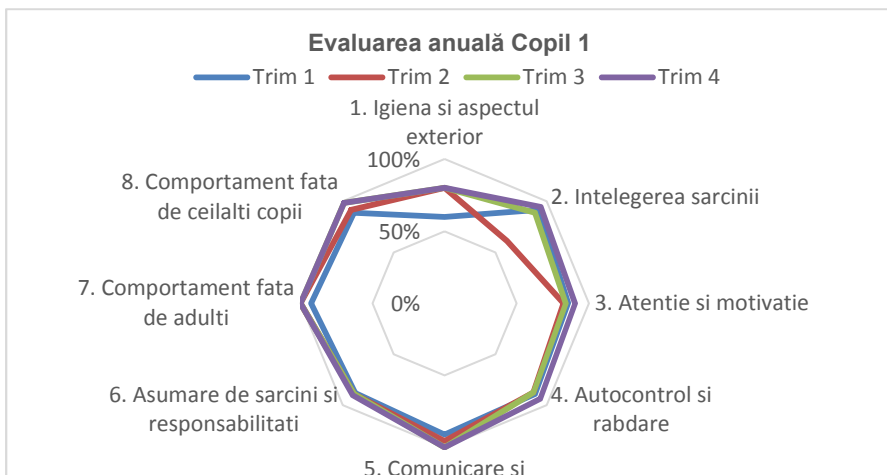
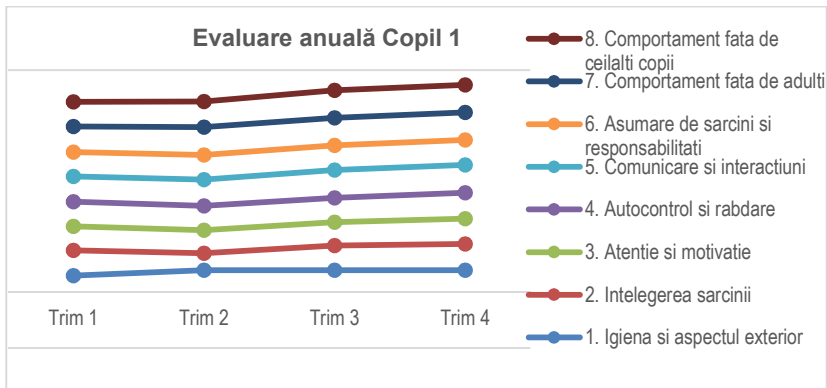

Fig.3. Exemple de reprezentări grafice pentru evaluarea anuală la Copil 1

Pe baza evaluărilor individuale ale progreselor fiecărui copil, se realizează ulterior analiza rezultatelor anuale obținute la nivelul întregului grup țintă. Rezultatele obținute în cadrul proiectului "CHESS START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277, sunt prezentate în penultimul capitol al acestui ghid.

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Pasul 3. Planificarea intervenției

În vederea facilitării procesului de planificare și realizare a intervenției, echipa de proiect a construit un instrument numit „Jurnal individual de dezvoltare”, care se găsește în Anexa 19 la prezentul ghid. Acesta se folosește pentru fiecare copil în parte și pornește de la realizarea unui rezumat al principalelor nevoi identificate în urma evaluării complexe.

Pasul următor este **analiza rezultatelor evaluării complexe și extragerea principalelor concluzii cu privire la cele mai importante probleme/nevoi ale copilului și rezultatele așteptate** ale intervenției :

A. Dezvoltarea abilităților cognitive și de învățare

Abilități	Exemple de rezultate vizate :
<ul style="list-style-type: none"> • memorie • atenție • limbaj • gândire • rezolvarea problemelor • abilitatea de a face față (coping) unor situații nesigure și complexe • observarea contextului, extragerea și analiza de informații • evaluarea de comportamente • planificarea și luarea deciziilor • luarea deciziilor • persuasiune și negociere • căutarea și selectarea informațiilor 	<ul style="list-style-type: none"> • își va îmbunătăți memoria, atenția, capacitatea de concentrare și de a-și menține atenția focusată în timpul activităților (Ex: îmbunătățirea cu x% a rezultatelor obținute la testele cognitive) • va identifica factorii de stress și va conștientiza importanța controlării lor. • va putea să identifice punctele tari și punctele slabe în luarea deciziilor. • va putea defini și înțelege procesul de luare a deciziilor. • va deveni conștient de influența pe care o exercită el/ea asupra colegilor. • își va exersa abilitățile de a-și influența în mod pozitiv colegii. • își va exersa abilitățile de a-și argumenta punctul de vedere. • va deveni conștient de importanța corelării informațiilor primite în timp util. • va deveni conștient de abilitățile lui/ei de a face față situațiilor dificile • va manifesta interesul de a învăța lucruri noi și a-și dezvolta abilitățile și competențele va identifica modalități de a evita situații sau comportamente de risc

Interreg

UNIUNEA EUROPEANĂ

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

<ul style="list-style-type: none"> • estimarea corectă a riscului 	<ul style="list-style-type: none"> • va fi capabil să exemplifice capcane ale comportamentelor de risc
--	---

B. Dezvoltarea abilităților sociale și de relaționare

Abilități	Exemple de rezultate vizate :
<ul style="list-style-type: none"> • comunicare interpersonală • gestionarea relațiilor în echipă • acceptarea diferențelor de opinii • căutarea și oferirea suportului social • managementul conflictelor 	<ul style="list-style-type: none"> • își va dezvolta abilitățile de comunicare (de a vorbi în public, de a asculta opiniile altora și de a prezenta argumente în favoarea unei opinii) • va deveni conștient/ă de caracteristicile sale pozitive. • îi va aprecia mai mult pe cei din jurul lor, în special pe cei din familie și pe prieteni. • va fi capabil/ă să facă diferența între comportamentele pozitive și negative ale celorlalți. • va fi capabil/ă să se protejeze de pericole. • va înțelege că fiecare este diferit și că dezacordurile generate de puncte de vedere diferite nu trebuie să se transforme în conflicte distructive • va deveni conștient/ă de interacțiunea propriei personalități cu factorii externi • își va crește capacitatea de a se integra într-un grup • va asculta punctul de vedere al coechipierului • va fi capabil să realizeze diferite sarcini în echipă cu alți copii • își va exprima ideile în cadrul grupului, susținând cu argumente pro și contra propria părere asupra unei problematice abordate

C. Dezvoltarea abilităților emoționale

Abilități	Exemple de rezultate vizate :
<ul style="list-style-type: none"> • abordarea sentimentelor • încrederea în sine • exprimarea emoțiilor pozitive și negative • controlarea emoțiilor 	<ul style="list-style-type: none"> • își va dezvolta capacitățile de autocunoaștere și acceptare personală • își va gestiona emoțiile (frustrare, furie, îngrijorare, neliniște, teamă) și relațiile cu cei din jur într-un mod eficient (fără solitudine sau conflicte) • va fi capabil/ă să se adapteze emoțional în funcție de situație, astfel încât să poată contribui la depășirea unor situații dificile • își va dezvolta empatia, capacitatea de înțelegere și de oferire a suportului emoțional prietenilor și familiei

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

<ul style="list-style-type: none"> ● rezistența la frustrare ● riscurile: expunere și asumare 	<ul style="list-style-type: none"> ● va învăța să acorde o atenție sporită comunicării și înțelegerii celor din jur ● va învăța noi modalități în care să-și ajute prietenii la nevoie. ● își va sprijini și ajuta prietenii care au nevoie de el/ea în gestionarea unor situații dificile. ● își va crește stima de sine și încrederea în sine (Ex: Se anunță să iasă la tabla demonstrativă și să arate răspunsul la întrebările profesorului în fața colegilor) ● își va dezvolta răbdarea, rezistența la frustrare și autocontrol (Ex: Acceptă să i se atragă atenția dacă a făcut mutări greșite pe tabla de șah și își corectează greșelile fără să se supere)
---	---

D. Dezvoltarea abilităților de viață independentă și autonomie

Abilități	Exemple de rezultate vizate :
<ul style="list-style-type: none"> ● stil de viață sănătos ● informare ● analiză critică a informațiilor ● luare de decizii ● auto-disciplină și respectarea regulilor ● organizare și planificare de resurse ● utilizare judicioasă a resurselor ● asumarea și finalizarea de sarcini ● auto-motivare pentru a-și realiza sarcinile ● adaptabilitate 	<ul style="list-style-type: none"> ● va cunoaște reguli de igienă și va aplica măsuri de prevenire a îmbolnăvirilor (Ex : Descrie principalele activități zilnice necesare menținerii unei bune igiene corporale. Enumeră diferite tipuri de produse de igienă de care are nevoie. Se spală corect pe mâini și pe dinți în cadrul centrului de zi sub îndrumarea personalului educativ.) ● va încerca să caute noi soluții și va persevera în situațiile de dificultate, ● va folosi tehnologiile moderne de informare și comunicare ● va învăța pe bază experienței, realizând conexiuni și organizând diferite tipuri de cunoștințe. ● va identifica și organiza informațiile pe care le are, va lua în considerare a mai multe surse de informare, vor căuta să consulte specialiști sau mai multe persoane ● va dobândi capacitatea de a se organiza și de a-și planifica resursele ● va învăța să-și planifice timpul astfel încât să-și crească eficiența în realizarea sarcinilor pe care și le propune ● își va asuma responsabilități și își va duce la bun sfârșit sarcinile ● își va dezvolta capacitatea de a mânui instrumente și de a aplica modele ● va da dovadă de flexibilitate în situații de schimbare

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Pașul următor îl reprezintă construirea planului de dezvoltare a abilităților de viață (individual, pentru fiecare copil), prin **identificarea și planificarea activităților** celor mai potrivite pentru atingerea obiectivelor și a rezultatelor așteptate. Modelul propus se găsește în cadrul „Jurnalului individual de dezvoltare”, Anexa 19 la prezentul ghid.

În cadrul programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah, activitatea centrală este învățarea și exersarea acestui joc. Să învețe copiii șah nu este o finalitate în sine. Jocul de șah este doar un mijloc care ne facilitează calea spre a atinge scopul educativ pe care îl urmărim, și anume acela de a le dezvolta abilitățile de viață de care ei au atât de mare nevoie pentru buna lor incluziune socială.

Totodată, șahul este un excelent suport pentru creșterea stimei de sine a copiilor și ne permite să îi implicăm într-un program regulat de activități care îi motivează și care tocmai de aceea creează cadrul propice pentru dezvoltarea unor importante abilități de viață.

Programul construit și testat în cadrul proiectului **"CHESSE START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277**, se bazează pe un program regulat de antrenamente de șah (minim de 2 ori / săptămână)¹, combinat de fiecare dată cu alte tipuri de activități educaționale și jocuri de grup vizând dezvoltarea diferitelor abilități de viață ale copiilor.

Experiența partenerilor din proiect este aceea de a realiza astfel de activități inclusiv cu copii proveniți din medii vulnerabile, care se confruntă cu dificultăți de învățare, iar majoritatea dintre ei (în mod deosebit cei de la Asociația Stea) nu avuseseră niciodată ocazia de a juca șah. Astfel, antrenamentele de șah au pornit de la a pune bazele învățării acestui sport al minții.

O parte importantă a programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah a fost dedicată pregătirii și realizării unor activități comune cu partenerii din proiect oferind importante oportunități de dezvoltare pentru copii, proveniți din cele două țări și din medii sociale diferite. Astfel, în decursul unui an au fost organizate 4

¹ În cadrul proiectului mai sus amintit, partenerul maghiar, DAVID Sport Club a construit un manual de predare a șahului la copii, destinat inclusiv personalului din domeniul social, pentru a se pregăti în ceea ce privește tehnicile prin care cei mici pot fi învățați să joace șah. De asemenea, Asociația Stea, a construit un manual cu privire la construirea programelor de dezvoltare a abilităților de viață la copii, care oferă detalii cu privire la metodologia și exemple de activități de dezvoltare a abilităților de viață. Cele două manuale sunt disponibile gratuit în format electronic pentru persoanele interesate contactând reprezentanții celor două organizații neguvernamentale.

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

concursuri comune de șah (două deplasări ale copiilor în România și două în Ungaria) și o tabără comună cu durata de o săptămână în România. De fiecare dată, activitățile de șah au fost combinate cu activități educaționale, culturale, recreative, oferind participanților oportunități aprofundate de continuare a dezvoltării abilităților de viață prin interacțiuni susținute între copiii din România și Ungaria cu pasiuni și interese comune pornind de la jocul de șah. Cel mai adesea copiii au fost puși în situația de a lucra în grupuri mixte, formate din copii români și maghiari, din medii sociale defavorizate, împreună cu ceilalți. Principalele teme abordate prin jocuri au fost cele de dezvoltare a abilităților de comunicare, relaționare, muncă în echipă, atenție, logică, memorie, coordonare, gestionarea eficientă a emoțiilor, asumarea de sarcini, responsabilitate, managementul resurselor personale, siguranță și abilități pentru o viață sănătoasă. Toți participanții au interacționat excelent, reușind să treacă fără probleme de orice fel de bariere, inclusiv cea de limbă. Fiecare copil a fost ajutat să-și pună în valoare punctele forte, activitățile contribuind cu succes la creșterea stimei de sine a celor mici. Exemple elocvente în acest sens au fost activitățile de tip competiții pregătite de asistenții sociali și pedagogi, în cadrul cărora fiecare copil a putut să joace roluri cheie în echipele lor: copiii șahisti români au citit textele cu sarcinile de lucru scrise în limba română; copii de la Asociația Stea, vorbitori ai ambelor limbi, au tradus informațiile pentru copiii din Ungaria iar întreaga echipă s-a mobilizat apoi în rezolvarea comună a sarcinilor, și vice-versa pentru jocurile pregătite de echipa educativă din Ungaria.

Pasul 4. Implementare și monitorizarea

Implementarea planului de dezvoltare a abilităților de viață se face conform unei planificări anuale, trimestriale, lunare și săptămânale a activităților cu copiii din grupul țintă, ținând cont de activitățile prevăzute în planurile copiilor, frecvența și durata prevăzută a activităților. Întregul program este conceput sub forma unor activități de grup realizate fie în grupuri restrânse în cadrul centrelor de zi ale fiecărei organizații implicate, fie în grupuri largite în cadrul a diferite activități și evenimente comune.

Pregătirea în detaliu a activităților se realizează săptămânal de către echipa educativă pentru săptămâna următoare, ținând seama de calendarul anual și planificările din Jurnalul individual de dezvoltare al fiecărui copil.

Monitorizarea se face prin ședințe săptămânale / lunare ale echipei de proiect, care discută despre evoluția copiilor și se completează grilele de observație (minim 1 grilă completată / copil / lună). În funcție de informațiile obținute în cadrul procesului de monitorizare continuă și prin evaluările trimestriale, planurile de dezvoltare ale copiilor se actualizează la nevoie pe parcursul intervenției.

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

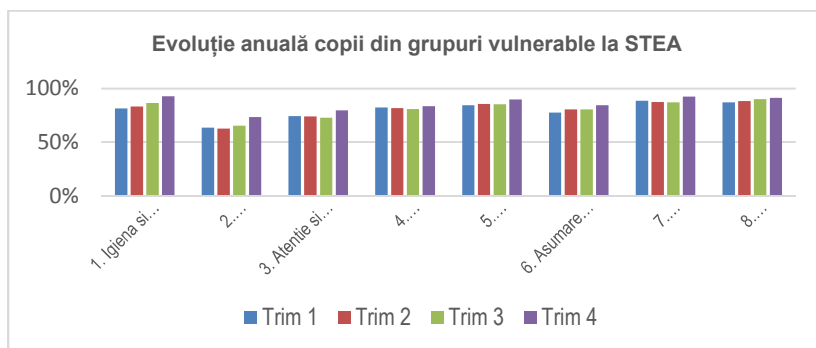
Rezultatele implementării programului

Evaluarea finală (anuală) realizată la nivelul grupului țintă alcătuit din 35 de copii proveniți din comunitatea marginalizată de Romi din cartierul Sătmărel al municipiului Satu Mare, care au beneficiat de programul de dezvoltare a abilităților de viață prin șah în cadrul centrului de zi al Asociației Stea arată următoarele rezultate:

Tip abilitate	Trim 1	Trim 2	Trim 3	Trim 4	Medie	Evoluție
1. Igiena si aspectul exterior	81%	83%	86%	93%	86%	11%
2. Intelegerea sarcinii	64%	63%	65%	73%	66%	10%
3. Atentie si motivatie	74%	74%	73%	80%	75%	5%
4. Autocontrol si rabdare	82%	82%	81%	84%	82%	1%
5. Comunicare si interactiuni	84%	86%	85%	90%	86%	5%
6. Asumare de sarcini si responsabilitati	78%	80%	81%	84%	81%	7%
7. Comportament fata de adulti	89%	87%	87%	92%	89%	4%
8. Comportament fata de ceilalti copii	87%	88%	90%	91%	89%	4%

Tab.4. Tabel centralizator evaluare anuală a implementării programului la Asociația Stea

Reprezentările grafice ale acestora ne ajută să observăm cu ușurință unele aspecte esențiale rezultate în urma implementării programului :

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

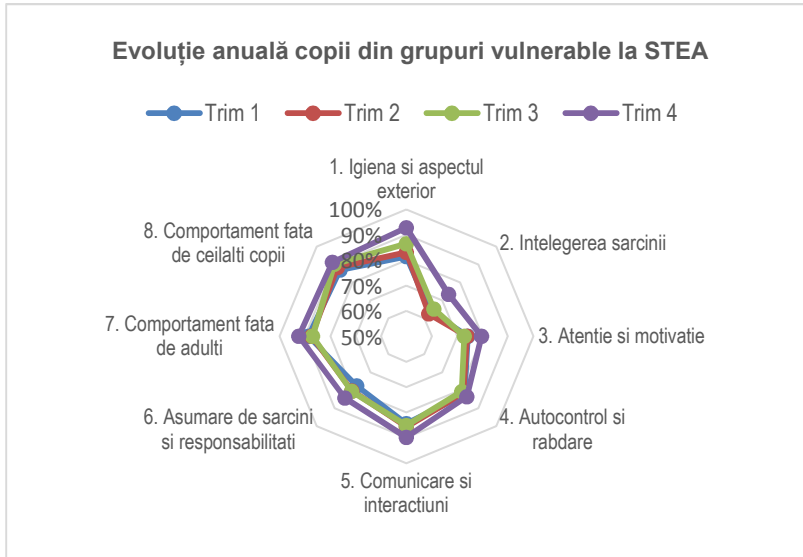

Fig.4. Reprezentări grafice pentru evaluarea anuală a rezultatelor copiilor de la Asociația Stea

Este de remarcă faptul că există evoluție continuă la nivelul întregului grup de copii. Rezultate obținute s-au îmbunătățit constant pe măsura familiarizării cu programul de șah și creșterea interesului copiilor pentru activitățile propuse.

La copiii de la Asociația Stea domeniul cu evoluția cea mai mare este cel al abilităților de viață, și în special cele privind igiena și îngrijirea personală. Acest lucru se datorează pe de o parte faptului că, pe măsura îndrăgirii activităților de șah, am obținut rezultate din ce în ce mai bune cu privire la frecvența copiilor la școală și la activitățile educaționale propuse în cadrul centrului de zi. Astfel, copiii au avut mai multe ocazii de a participa la activități educative pe teme legate de un stil de viață sănătos, de a-și forma deprinderi de igienă corectă și de a le exersa des într-un mediu securizat unde dispun de condițiile necesare (spre deosebire de mediul familial unde mulți dintre ei se confruntă cu lipsuri grave care afectează posibilitatea de a-și asigura o bună igienă). Pe de altă parte, prin oportunitățile de a călători și de a interacționa cu persoane din alte zone și din medii sociale diferite, copiii de la Stea au conștientizat importanța igienei personale în stabilirea de relații

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

interpersonale. Potrivit observațiilor echipei Stea, respectarea regulilor în acest domeniu a devenit o nevoie intrinsecă a multora dintre ei, fiind legată de stima de sine și de modul în care acești copii doresc să fie percepuți de cei din jur.

Un alt domeniu în care am obținut rezultate deosebite este cel al dezvoltării competențelor cognitive. Jocul de șah oferă pentru copiii de la Stea oportunități fantastice de dezvoltare a proceselor gândirii. Majoritatea acestor copii sunt obișnuiți să aibă rezultate dezastruoase la școală, fiind în decalaj major față de colegii lor de clasă, pe fondul problemelor sociale specifice comunității marginalizate din care provin și a lipsei de implicare a părinților lor care nu înțeleg importanța educației, fiind la rândul lor analfabeți. Pentru mulți dintre cei 35 de copii de la Stea, jocul de șah a oferit oportunități de a descoperi ei înșiși faptul că și ei sunt copii inteligenți și că, în ciuda faptului că poate nu știu încă să scrie și să citească în mod corect, sunt buni la șah și au capacitatea de a rezolva probleme complexe de logică, au memorie bună și știu să găsească soluții inovatoare pentru a câștiga partidele de șah prin forțe proprii. Observațiile echipei noastre arată potențialul enorm al acestor experiențe pozitive de câștig în jocul de șah, asupra motivației și încrederii copiilor în forțele proprii, ducând în mod firesc, așa cum de altfel se poate observa și din rezultatele evaluărilor, la creșterea motivației copiilor pentru activitățile educaționale, dezvoltarea curiozității și îmbunătățirea atenției și puterii de concentrare la activități.

Nu în ultimul rând, se văd progrese remarcabile la toți copiii în ceea ce privește dezvoltarea abilităților de comunicare și relaționare, a atitudinii față de adulți și ceilalți copii. Extrem de benefice în acest sens au fost toate activitățile comune realizate cu participarea celorlalți copii din program. Observația echipei noastre este aceea că în timpul acestor activități, copiii de la Stea s-au străduit mult mai mult să respecte diferitele reguli de comportament, chiar și pe cele pe care, de multe ori în mediul familiar al centrului de zi, au tendința să le mai ignore câteodată. Copii au fost foarte politicoși și serviabili cu cei din jur, prietenoși și deschiși să interacționeze cu toți ceilalți copii.

În ceea ce privește rezultatele înregistrate de partenerul maghiar la nivelul celor 35 de copii proveniți din comunități marginalizate de Romi din Magy și Nyiregyhaza, tabelul centralizator este următorul:

Tip abilitate	Trim 1	Trim 2	Trim 3	Trim 4	Medie	Evoluție
1. Igiena și aspectul exterior	74%	85%	87%	95%	85%	20%

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

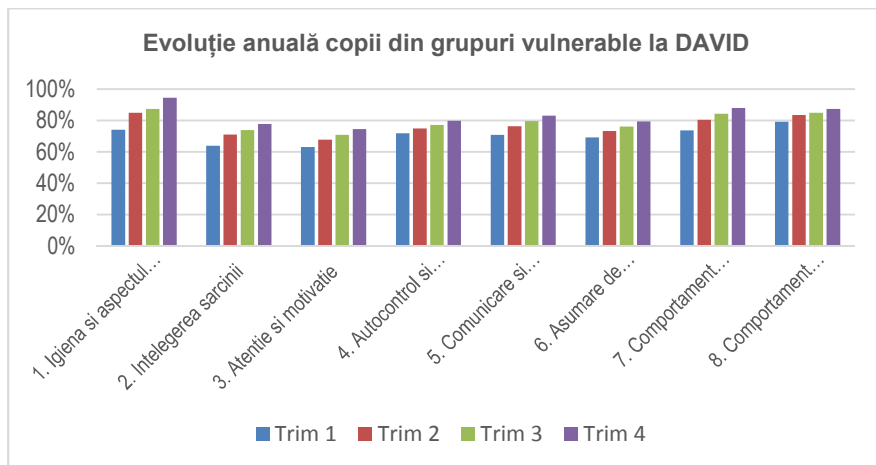

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

2. Intelegerea sarcinii	64%	71%	74%	78%	72%	14%
3. Atentie si motivatie	63%	68%	71%	74%	69%	11%
4. Autocontrol si rabdare	72%	75%	77%	80%	76%	8%
5. Comunicare si interactiuni	71%	76%	80%	83%	78%	12%
6. Asumare de sarcini si responsabilitati	69%	73%	76%	79%	75%	10%
7. Comportament fata de adulti	74%	81%	84%	88%	82%	14%
8. Comportament fata de ceilalti copii	79%	84%	85%	88%	84%	8%

Tab.5. Tabel centralizator de evaluare anuală a implementării programului la Clubul Sportiv David

Reprezentările grafice ale acestora ne ajută să observăm cu ușurință unele aspecte esențiale rezultate în urma implementării programului :

CHESS START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

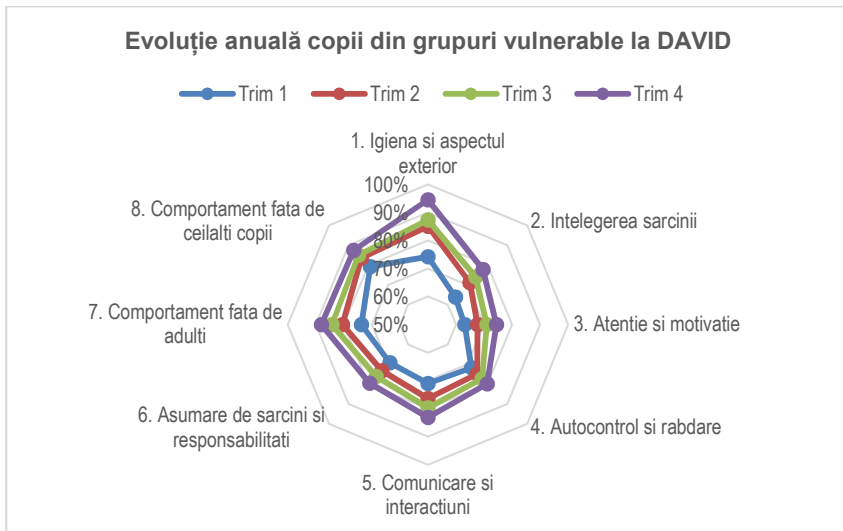

Fig.5. Reprezentări grafice pentru evaluarea anuală a rezultatelor copiilor de la Clubul Sportiv DAVID

Conform observațiilor membrilor echipei din Ungaria, principalele rezultate ale proiectului sunt legate de dezvoltarea abilităților cognitive ale copiilor precum logica și rezolvarea de probleme. A crescut mult gradul de asumare a sarcinilor și participarea la activitățile de șah. Copii care până atunci nu au fost curioși să încerce șahul, au ajuns să fie extrem de pasionați. Motivația lor a fost crescută prin experiențele de succes pe care le-au avut prin intermediul concursurilor de șah dar și la antrenamente.

Deplasările la evenimentele comune și mai ales tabăra și-au pus o amprentă majoră pe dezvoltarea abilităților sociale ale copiilor. Ei s-au integrat foarte bine în ciuda barierelor de limbă și condiție socială. Pentru mulți dintre cei din Ungaria, această tabără a reprezentat o premieră absolută: prima dată când au avut ocazia de a locui la un hotel, de a mânca la un restaurant, etc... Ei au dobândit prin experiențe practice importante abilități sociale și de relaționare, au învățat și au respectat reguli de comunicare și comportament în diferite situații. Astfel, unul dintre domeniile în care s-au obținut progrese remarcabile este cel al relaționării cu adulții.

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Concluzii și recomandări

Ca părinți, cadre didactice, educatori și alți adulți implicați în educația copiilor, cu toții ne dorim să-i susținem pe cei mici, să aibă încredere în sine, să învețe și să-și dezvolte abilitățile și competențele, astfel încât să fie pregătiți să facă față cu brio provocărilor vieții. Într-o perioadă în care se vehiculează atât de tare nevoia de schimbare în sistemul de învățământ, în care ni se transmite că o mare parte din copiii din România sunt analfabeți funcționali deoarece au acumulat cunoștințe pe care nu le știu folosi în practică, ca adult responsabil de educația unui copil, nu poți să nu te întrebi care sunt metodele potrivite. Unul din răspunsurile pe care noi am avut posibilitatea de a-l testa la Asociația Stea prin intermediul oportunităților de colaborare oferite de proiectului CHESSE START RO-HU este folosirea potențialului enorm al șahului, ca mijloc de susținere a unei dezvoltări armonioase a cunoștințelor, abilităților și a personalității copiilor.

Faptul că în echipa care lucrează cu copii, nu există un antrenor de șah, nu este un impediment în implementarea unui astfel de program. Așa cum arată și experiența Asociației Stea care a pornit de la zero în ceea ce privește cunoașterea jocului de șah, există numeroase resurse, inclusiv cele dezvoltate în cadrul acestui proiect, care oferă profesioniștilor interesați (asistenți sociali, pedagogi, educatori, învățători, profesori, etc...) bagajul de resurse pentru a realiza activități de șah cu copii și mai important, pentru a asocia pe lângă acestea o serie de activități de dezvoltare personală și a abilităților de viață care fac de fapt diferența și asigură folosirea la adevărată sa valoare a potențialului acestui spot al minții în educația copiilor.

Una dintre principalele concluzii ale echipei de parteneri implicați în construirea și implementarea programului de dezvoltare a abilităților de viață prin șah este că acesta are un potențial mare de motivare a copiilor, inclusiv a celor proveniți din medii sociale vulnerabile pentru educație și dezvoltare. Experiența partenerilor din proiect arată faptul că acest lucru determină în mod direct creșterea frecvenței școlare și a participării lor la activități educaționale.

Jocul de șah un mijloc de învățare prin joc, oferind multe satisfacții și permițând copiilor să-și crească gradul de auto-cunoaștere și stima de sine. Pentru copiii care au ajuns să fie cu adevărat pasionați de șah, efectele sunt deosebite la nivel de interes pentru activități educative, asiduitate, dorință de a-și duce la bun sfârșit sarcinile.

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

**CHESS START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

Experiența partenerilor arată beneficii surprinzătoare ale programului la copii având tulburări de comportament și deficit de atenție. Copii care de obicei nu reușeau să se concentreze și deranjau frecvent activitățile educative, cu multe absențe de la școală și risc major de abandon școlar, și-au găsit în jocul de șah o activitate provocatoare care le-a trezit interesul și îi determină să fie foarte implicați, să nu lipsească la program și să urmărească să devină din ce în ce mai buni la șah, acceptând regulile pe care trebuie să le respecte și modelându-și comportamentul în direcție pozitivă.

O altă concluzie importantă este aceea că activitățile de tip concursuri de șah, tabere și evenimente culturale în care pot să interacționeze copii din diferite zone și medii sociale pot fi instrumente extrem de benefice în dezvoltarea personală a tuturor copiilor participanți și contribuie foarte mult la combaterea discriminării. Spre exemplu, în cadrul taberei organizată prin proiect, copiii au ajuns să relaționeze atât de bine unii cu alții, încât cei proveniți din familii non-vulnerabile din Satu Mare, au cerut Asociației Stea, ca după terminarea taberei să le asigure posibilitatea de a deveni voluntari în cadrul centrului de zi astfel încât să continue să se întâlnească cu noii lor prieteni de la Sătmărel și să îi sprijine pe aceștia să-și dezvolte în continuare abilitățile de a juca șah, cu speranța că unii dintre ei vor putea chiar să ajungă să joace la nivel de performanță, așa cum arată potențialul de care au dat dovadă. Acești copii au ajuns să-și determine inclusiv familiile să treacă peste temerile izvorâte din stereotipurile care predomină în societate și să-i sprijine în dorința de a se implica și de a continua activitățile comune cu copiii din medii defavorizate.

Recomandăm cu mare încredere oricărui părinte sau profesionist să încerce astfel de activități cu copiii de care se ocupă, măcar la nivel de joc educativ și de oportunitate de petrecere constructivă a timpului liber.

**CHESS START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

BIBLIOGRAFIE

[1] Institutul de Științe ale Educației: „Șahul în educație”, www.ise.ro/wp-content/uploads/2013/06/Sinteza-Sahul-in-educatie-1.docx

[2] Szautner Janosne Szigeti Gizella: „Program de dezvoltare a abilităților copiilor de vârstă școlară mică pentru corectarea dificultăților de învățare”, Materiale didactice pentru setul de activități de dezvoltare numit „Nebulo”

[3] DAVID Sport Club (2019). ”Metode didactice de șah folosite în cadrul școlilor Bethlen și Palasti”, manual elaborat în cadrul proiectului "CHESS START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277

[4] Asociația CREST și Asociația STEA (2019). „Programe de dezvoltare a abilităților de viață”. manual elaborat în cadrul proiectului "CHESS START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod ROHU-277

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Anexa 1. Cere de admitere

Către,

.....,

Subsemnatul/a.....
....., vă rog să aprobați participarea la activitățile desfășurate în cadrul proiectului "CHES START RO-HU - Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah", cod RO-HU 277, **pentru copilul:**

.....,
având CNP domiciliat în localitatea
....., str. nr.
....., județul/sectorul, pe care îl reprezint în calitate de

.....

.....
(data)

.....
(Semnatuta părinte/reprezentant legal)

APROBAT / NEAPROBAT pe motivul:.....

.....
.....
.....

.....
Manager proiect

.....
(data)

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

**CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

Anexa 2. Referat social

REFERAT SOCIAL

Nume si prenume :

Gen :

C.N.P. :

Data nașterii:

Varsta:

B.I. /C.I. /C.N. Adeverință serie:

nr.

Domiciliul din Ci :

Adresa actuală unde locuiește :

Date de contactat :

Date despre părinți (dacă beneficiarul este minor sau în funcție de relevanță):

Clase absolvite:

Etnie / Limba maternă:

Venit lunar total pe membru de familie și surse de venit:

Motivul pentru care ne solicită sprijin:

Problemele identificate:.

Responsabili de caz:

Semnătură responsabil de caz :.....

Semnătură beneficiar/părinte :.....

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Anexa 3. Fișă de evaluare a abilităților de viață

FIȘA DE EVALUARE A ABILITĂȚILOR DE VIAȚĂ

Numele copilului:.....

Data nașterii: Vârsta:

Domenii evaluate:

1. COMPORTAMENT

1.1. Comportamentul copilului poate fi, de obicei, caracterizat prin următoarea/le afirmație/ii:

- 1) El / ea este mereu în mișcare, există o anxietate în jurul lui / ei (poate cu greu stea pe loc)
- 2) El / ea este mereu preocupat/ă de lucruri neimportante
- 3) El / ea nu pare să audă atunci când el / ea este întrebat ceva
- 4) Tresare când el / ea și aude / numele
- 5) El / ea este capricios/ă, are izbucniri emoționale puternice
- 6) În cazul în care el / ea se implică în ceva, este foarte dificil pentru el / ea să renunțe, pentru a schimba activitatea.
- 7) El / ea are mișcări lente și nesigure, el / ea este deosebit de neîndemânatic/ă
- 8) El / ea este foarte fricos/fircoasă, plângând, nu inițiază conversația cu alți copii

1.2. Comportamentul copilului în timpul activităților proiectului pot fi, de obicei, caracterizat prin următoarea caracterizat prin următoarea/le afirmație/ii:

- 1) El / ea nu este atent/ă la activitate, parcă el / ea nu ar fi prezent/ă
- 2) El / ea reușește să se concentreze asupra activității numai pentru un timp foarte scurt, chiar și cele mai mici perturbări îi distrage atenția
- 3) El / ea nu respectă instrucțiunile profesorului / educatorului
- 4) El / ea nu înțelege instrucțiuni verbale, el / ea este confuz/ă, nehotărât/ă, el / ea nu știe cum să înceapă ceea ce el / ea trebuie să facă
- 5) În cazul în care este întrebat/ă ceva, devine confuz/ă, nu știe la ce întrebare trebuie să răspundă
- 6) El / ea are caiete foarte neîngrijite, scrisul lui/ei este urât, dezordonat
- 7) El / ea are probleme cu scrisul și cititul: nu recunoaște cifrele, litere și cuvinte încurcă și nu asociază imaginea literei cu sunetul
- 8) El / ea are o toleranță scăzută de frustrare, el / ea nu are răbdare să-și aștepte rândul,

Vă rugăm să scrieți în tabelul de mai jos numărul afirmației (e) care caracterizează cel mai bine comportamentele cele mai frecvente observate la copil:

Element evaluat	evaluarea inițială	evaluare finală
Comportamentul obișnuit (1.1.)		
Comportamentul în timpul activităților educaționale ale proiectului (1.2.)		

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

2. DEZVOLTARE SOCIALĂ

Vă rugăm să bifați elementele care descriu cel mai bine comportamentele evaluate ale copiilor și să includeți data la care se efectuează evaluarea în conformitate cu tipul ales de evaluare:

Element evaluat	Comportamentul observat	Evaluarea inițială	Evaluare finală
	
Relația cu adulții	Inițiativă		
	Acceptare		
	Retragere		
	Respingere		
Relația cu ceilalți copii	Inițiativă		
	Acceptare		
	Retragere		
	Respingere		
Integrarea în comunitate / grup, în timpul activităților	Contemplativ		
	Acționând individual		
	Tinzând să se apropie de alții		
	Implicat		
	Adaptabil		
	Colaborativ		
	Luând inițiativa		
	Directiv		
Înțelegerea și realizarea sarcinii	Înțelege		
	Acceptă		
	Efectuează		
	Nu înțelege		
	Înțelege dar nu efectuează		
	Efectuează partial		
	Executa cu sprijin		
	Efectuează independent		
viața emoțională	Este pripit și împrăștiat		
	Echilibrat		
	Îngrijorat		
	Agresiv, violent		
	Modificări ale dispoziției		
Nesociabil, Închis în sine			

Alte observații:

.....

**CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT
TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)**

3. MATURITATE SOCIALĂ

Vă rugăm să bifați elementele care descriu cel mai bine comportamentele evaluate ale copiilor și să includeți data la care se efectuează evaluarea în conformitate cu tipul ales de evaluare:

Elemente evaluate	comportamentul observat	evaluarea inițială	evaluare finală
Independență	Finalizează activitatea fără ajutor
	Uneori, el / ea are nevoie de ajutor		
	El / ea are nevoie de ajutor permanent		
Efectuarea sarcinii	Motivat, în căutare de a realiza corect sarcina		
	Lipsa motivației, apatic		
	Implicat, absorbit de activitate		
	Activitatea nu-l atrage		
	Este înderăzney/ă, nu abandonează cu ușurință		
	Grăbit, abandonarea rapidă a sarcinii		
ritmul de lucru	Rapid, dynamic		
	Mediu		
	Lent, greoi		
	Schimbă cu ușurință activitățile		
	Are dificultăți în schimbarea activităților		
Rezistența la frustrare (ca răspuns la obstacole în activitatea sa)	Răbdător, tolerant		
	Renunță, își abandonează activitatea		
	Explozie cu furie		
	Devine agresiv față de alții		
	Răspunde regresiv, devine pasiv		

Alte observații:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

4. ABILITĂȚI COGNITIVE ȘI DE ÎNVĂȚARE

Vă rugăm să treceți în tabelul de mai jos rezultatele testelor de evaluare ale competențelor cognitive și de învățare realizate de copii:

Tipul de evaluare	1. Atenție	2. EDTFELDT	3. DPT	4. Forme Geometrice	5. Coordonare mână-ochi	6. Sortare / Continuare un desen	7. Diferențe de formă	8. Forme constante	9. Fundalul formelor	10. Viziune de ansamblu	11. Relația parte-intreag	12. Poziția spațială identică	13. Diferențe de poziție spațială	14. Relație spațială
	Inițială	puncte	puncte	puncte	puncte									
	%	%	%	%										
Finală	puncte	puncte	puncte	puncte										
	%	%	%	%										

Alte observații:

.....

.....

.....

Membrii echipei de evaluare:

Evaluarea inițială:		Evaluarea finală:	
Numele și profesia	Semnătură	Numele și profesia	Semnătură

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Anexa 4. Grilă de observație a copilului în timpul activităților

Numele copilului

Data.....

1. Igiena și aspectul exterior (0 = da, 1 = nu)	Obs.
Sunt hainele murdare ?	
Are pantofii murdari ?	
Are mizerie sub unghii ?	
Are miros de transpirație ?	
Are părul murdar / cu păduchi ?	
Total	

2. Înțelegerea și efectuarea sarcinii (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Parcă nu înțelege instrucțiunile, este derutat	
Refuză să efectueze sarcinile	
Lucrează numai cu ajutor (nu este independent)	
Realizează sarcinile incorect (rezultat greșit)	
Total	

3. Atenție și motivație (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Are dificultăți în a-și menține atenția într-o sarcină sau în timpul jocului	
Abandonează sarcina	
Își pierde rapid interesul față de activități	
Atenția îi este distrasă ușor	
Nu manifestă curiozitate, interes pentru nou	
Nu așteaptă calm să îi vină rândul când i se cere asta	
Când este întrebat, nu știe la ce trebuie să răspundă	
Total	

4. Autocontrol și răbdare (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Nu are astâmpăr, tot timpul moșmolește ceva cu mâinile sau dă din picioare, nu poate să stea liniștit pe un scaun	
Îi întrerupe pe ceilalți sau intervine în discuțiile lor	
Este nervos/ nervoasă sau mânios/mânioasă	
Încalcă regulile, provoacă - generează conflicte	

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Este agresiv verbal (înjură, strigă etc...)	
Are o toleranță scăzută, nu are răbdare până își vine rândul, își pierde ușor răbdarea	
Are reacții neadecvate dacă ceva nu este pe placul său, nu acceptă compromisuri	
Total	

5. Comunicare și interacțiuni (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Este retras, nu interacționează cu ceilalți	
Nu cere ajutor atunci când nu știe să facă ceva	
Nu este politicos (nu folosește formule de politețe, salută, are comportament non-verbal adecvat)	
Nu își exprimă nevoile în mod adecvat și nu știe să negocieze	
Nu își exprimă punctul de vedere și nu îl susține aducând argumente logice	
Total	

6. Asumare de sarcini și responsabilități (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Nu respectă instrucțiunile primite	
Evită sarcinile a căror rezolvare necesită efort intelectual	
Minte pentru a obține lucruri și evită să fie tras/trasă la răspundere	
Inventează scuze pentru a evita să-și realizeze sarcinile, se plânge de probleme fizice (dureri de cap, de stomac etc...)	
Dă vina pe alții pentru propriile greșeli sau comportamente inadecvate	
Nu reușește să-și finalizeze sarcinile	
Se grăbește să-și termine sarcinile și nu le face corect	
Are dificultăți de adaptare la schimbarea activităților	
Este foarte lent în realizarea sarcinilor, este în întârziere față de ceilalți	
Trișează pentru a rezolva sarcinile (copiază sau așteaptă ca altcineva să-i dea răspunsul potrivit)	
Total	

7. Comportament față de adulți (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Sfidează sau se ceartă cu adulții	
Refuză să îndeplinească cerințele adulților	
Nu își exprimă punctul de vedere în fața adulților	
Total	

Interreg

UNIUNEA EUROPEANĂ

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

8. Comportament față de ceilalți copii (0 – foarte des, 1 – adesea/frecvent, 2 – uneori, 3 – foarte rar sau aproape niciodată)	Obs.
Nu este sensibil/ă, empatic/ă, nu oferă sprijin celorlalți copii	
Nu își exprimă și susține punctul de vedere în grupul de copii	
Distruge în mod intenționat lucrurile altora	
Fură lucruri când alții nu sunt atenți	
Este răzbunător/răzbunătoare sau răutăcios/răutăcioasă	
Îi provoacă intenționat pe ceilalți copii, îi intimidează pe ceilalți	
Are manifestări agresive, amenință, inițiază sau răspunde cu bătaie	
Își bate joc de ceilalți	
Total	

Alte observații (aspecte pozitive sau negative deosebite observate):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Numele și semnătura profesionistului care a completat fișa:

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Anexa 5. Jurnal individual de dezvoltare a copilului

JURNAL INDIVIDUAL DE DEZVOLTARE

Numele copilului:.....

Data de nastere: Varsta:

Numele mamei:.....

Domiciliu:.....

Responsabil de caz desemnat:..... Semnătură.....

SITUAȚIA INIȚIALĂ A COPILULUI

(Nevoi de dezvoltare a abilităților personale și de viață identificate prin evaluarea inițială):

Domeniul evaluat	Nevoi identificate
1. Sarcini înțelegere și performante	
2. Atenție și motivație	
3. Stăpânirea de sine și răbdare	
4. Comunicare și interacțiuni	
5. Sarcini și asumarea de responsabilități	
6. Relația cu adulții	
7. Relația cu alți copii	
8. Igiena personală și aspectul exterior	
9. Alte abilități cognitive (atenție, logica, memorie, coordonarea ochi-mână, sortarea, diferențierea formelor, etc ...)	

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHESSE START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

PLANUL DE DEZVOLTARE A ABILITAȚILOR DE VIAȚA

Obiective specifice	Activitati	Perioada de timp / frecvență	Rezultate asteptate	Profesionist responsabil

Echipa responsabilă cu punerea în aplicare a planului de dezvoltare a abilităților de viață

Nume	Profesie	Semnătură	Nume	Profesie	Semnătură

Eu, subsemnatul, declar ca că înțeleg și sunt de acord cu planul de dezvoltare a abilităților de viață propus.

Data..... Semnătura părintelui / reprezentantului legal

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

JURNALUL DE PROGRES

Activitate			observații	Semnătură
Nr	Data	Tema și conținut specific		

Certific prin prezenta punerea în aplicare a activităților menționate mai sus. Semnătura managerului de proiect

.....

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

CONȚINUTUL ACESTUI MATERIAL NU REPREZINTĂ ÎN MOD NECESAR POZIȚIA OFICIALĂ A UNIUNII EUROPENE

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

SITUAȚIA FINALA A COPILULUI

(Principale rezultate de dezvoltare personală și a abilităților de viață identificate prin evaluarea finală):

domeniul evaluate	nevoilor identificate
1. Sarcini înțelegere și performante	
2. Atenție și motivație	
3. Stăpânirea de sine și răbdare	
4. Comunicare și interacțiuni	
5. Asumarea de sarcini și responsabilități	
6. Relația cu adulții	
7. Relația cu alți copii	
8. Igiena personală și aspectul exterior	
9. Alte abilitati cognitive (atenție, logica, memorie, coordonarea ochi-mână, sortarea, diferențierea formelor, etc ...)	

Alte observații:

.....

.....

.....

.....

Jurnalul progresul conține un total de pagini.

Data:.....

Semnătura responsabilului de caz

Interreg

România-Ungaria

Fondul European de Dezvoltare Regională

UNIUNEA EUROPEANĂ

CHES START RO-HU - DEZVOLTAREA ÎN COMUN A UNUI INSTRUMENT TRANSFRONTALIER DE INCLUZIUNE SOCIALĂ BAZAT PE ȘAH (ROHU-277)

Titlul proiectului: „ CHES START RO-HU – Dezvoltarea în comun a unui instrument transfrontalier de incluziune socială bazat pe șah”, ROHU-277

Material redactat de către: Asociația STEA, Asociația CREST, DAVID Sport Club

Data publicării: Decembrie 2019

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

Parteneriat pentru un viitor mai bun
www.interreg-rohu.eu

CONȚINUTUL ACESTUI MATERIAL NU REPREZINTĂ ÎN MOD NECESAR POZIȚIA OFICIALĂ A UNIUNII EUROPENE